

Startskottet har gått

Specialidrottsförbundens arbete med ekologisk hållbarhet

Marie Larneby, Jens Radmann och Susanna Hedenborg

Startskottet har gått

Specialidrottsförbundens arbete med ekologisk
hållbarhet

Marie Larneby, Jens Radmann och Susanna Hedenborg

MISTRA Sport & Outdoors, 2022:1

Författare: Marie Larneby, Jens Radmann, Susanna Hedenborg

Omslagsfoto: Mostphotos.com

ISBN: 978-91-89341-62-3

Innehållsförteckning

Sammanfattning	i
Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Den svenska idrottsrörelsen och miljöfrågan	2
Ramverk.....	5
SWOT	5
KASAM – Känsla Av Sammanhang.....	6
Metod och material	7
Ett kvalitativt angreppssätt.....	7
Urval.....	7
Specialidrottsförbundens hemsidor	8
Intervjuer	9
Etik	10
Analysmetoder	10
Resultat och analys	12
SWOT-analys.....	12
Narrativ	16
Startskottet har gått.....	16
Specialidrottsförbunden gör många bra saker.....	17
Riksidrottsförbundet måste vara loket.....	19
Det borde finnas krav på samarbete.....	20
Tänk att det finns klimatförnekelse	21
Analys – Känsla av sammanhang.....	22
Kunskap.....	23
Handling.....	24
Omvandling och förändringsarbete.....	27
Känsla av sammanhang	28
Diskussion	30
Tackord	34
Referenser	35
Bilagor	38
Bilaga 1. Översikt över de nio SF vars representanter intervjuades i studien	38
Bilaga 2. Översikt över 16 SFs hemsidor med fokus på policys som rör ekologisk hållbarhet	39
Bilaga 3. Intervjuguide 1	43
Bilaga 4. Intervjuguide 2	45

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att öka kunskapen om Riksidrottsförbundets (RF) anslutna specialidrottsförbunds (SF) arbete med miljömässig (ekologisk) hållbarhet. Det material vi bygger vår analys på är 16 specialidrottsförbunds hemsidor samt intervjuer med RF:s hållbarhetssamordnare samt representanter från nio av förbunden. Genom att använda analysverktyget SWOT visar vi vilka styrkor och svagheter som SF har i sitt arbete med ekologisk hållbarhet, samt vilka hot och möjligheter som finns för ett fortsatt arbete. Vidare tolkar vi materialet utifrån det teoretiska perspektivet 'känsla av sammanhang' – KASAM – som handlar om hur hållbarhetsarbetet begrips, hanteras och görs meningsfullt för de som arbetar med detta i ett SF.

Rapporten visar att en styrka i arbetet med ekologisk hållbarhet är att många förbund anser att arbetet är viktigt eftersom klimatförändringarna påverkar träningar och tävlingar. En annan styrka är att det i flera SF finns miljöpolicyer och checklistor för att agera mer hållbart. Samtidigt är en svaghet att det ekologiska hållbarhetsarbetet inte har en tydlig plats på agendan i flera av förbunden. Därför blir det inte en naturlig del av verksamheten. Brist på resurser är en svaghet för många, men vilka resurser som saknas skiljer sig åt. Det handlar om tid för några och/eller ekonomiska medel för andra. En svaghet som samtliga SF nämner är idrottens beroende av transporter.

Det finns stora möjligheter att lyckas med det ekologiska hållbarhetsarbetet eftersom fler SF och medlemmar är medvetna om att det går att göra skillnad. Fler SF-representanter efterfrågar dock ett utökat samarbete mellan SF. Vidare ses avsaknaden av riktlinjer (från RF eller regeringen) som ett hot.

För att skapa begriplighet i det ekologiska hållbarhetsarbetet är olika typer av kunskap en viktig grund. Kunskap om miljöfrågan och om hållbar utveckling kan bidra till att man prioriterar och etablerar den på förbundets agenda. Kunskap kan leda till handling, och med resurser som tid och ekonomi är det enklare att hantera arbetet med ekologisk hållbarhet. Alla förbund visar att det är meningsfullt att arbeta med miljöfrågan. De intervjuade representanterna är engagerade och arbetar för att nå omvandling och förändring. Att ha kunskap och att vilja är emellertid inte tillräckligt för att nå resultat när resurser saknas. Intervjuerna med

representanterna visar att de saknar *känsla av sammanhang*. Kanske har det att göra med att den kunskap som finns refererad i policys och diskuteras i intervjuerna präglas av en naturvetenskaplig förståelse av ekologisk hållbarhet. Det är rimligt att tro att mer kunskap om miljöfrågan inom andra vetenskapliga fält, såsom pedagogik, psykologi, sociologi och historia – som berör ekologisk hållbarhet ur andra perspektiv – skulle kunna fungera stödjande i arbetet.

En slutsats för rapporten är att förändringsarbetet med ekologisk hållbarhet kan upplevas som svårt eftersom idrotten även har *andra mål* att sträva mot som prioriteras före ekologiska hållbarhetsfrågor. Ett sådant mål är att utveckla idrotten att bli högre, snabbare och starkare – alltså att prestera. Idrottens sätt att organisera träning och tävling med mycket resande går på tvärs mot arbetet med att verka för en ekologiskt hållbar utveckling och en mer hållbar värld.

Nedan följer en sammanställning av vad förbunden gör i sitt ekologiska hållbarhetsarbete:

- Alla har hållbarhetsstrategier publicerade på hemsidan (men bara hälften av dessa innehåller punkter som berör ekologisk hållbarhet)
- Aktivt arbete med att reducera resandet
- Större andel digitala möten
- Erbjuder vegetarisk mat på konferenser
- Källsortering i verksamheten och på arrangerade event
- Samarbete med andra förbund

Nedan följer en sammanställning av utvecklingsområden hos flera av förbunden:

- Vidga förståelseramen om ekologisk hållbarhet med pedagogiska, psykologiska, historiska och sociologiska perspektiv
- Uppdatera hemsidor så att det blir lättare att hitta information om hållbarhetsarbetet samt uppdatera dokument
- Arbeta fram miljöpolicys för fler SF, samt handlingsplaner som berör ekologisk hållbarhet
- Ökat samarbete med andra förbund
- Reducera (eller förändra) transporter till träning och tävling för att minska utsläpp

Inledning

Idrotten påverkar miljön genom konsumtion av naturresurser, konsumtion av icke förnybara resurser, produktion av utrustning och kläder, skador på ömtåliga ekosystem, utsläpp av växthusgaser, förlust av livsmiljöer och biologisk mångfald, störningar av vilda djur, förlust av naturområden och förändringar av markanvändning, bullerföroreningar, vattenföroreningar, jorderosion och avfall (McCullough et al., 2018). Effekterna är komplexa och påverkan ser olika ut i olika idrotter och varierar med idrottens nivåer. På vilket sätt idrottens organisationer arbetar med ekologisk hållbarhet skiljer sig åt (McCullough et al., 2016). Medvetenheten om att miljöfrågan är viktig är inte ny, men idag förväntas mer ansvar och agerande från idrottens aktörer. Parallellt med medvetenhet finns även skepticism. Anselm och Hultman (2014) menar att förnekelse, tvivel och apati är exempel på strategier som skeptiker har för att hantera frågor om klimatförändringar. Hultman förklarar att begreppet responsförnekelse innebär att beslutsfattare som har kunskap och säger att de ska bidra till att hejda klimatförändringar ändå inte agerar utifrån den kunskapen (Liu, 2021).

I denna rapport är det inte idrottens faktiska påverkan på miljön som står i fokus. Utgångspunkten är istället att idrottens omvandling till en mer ekologiskt hållbar sektor är beroende av människors engagemang, kunskap och motivation. I rapporten fokuserar vi på miljömässig, det vill säga ekologisk, hållbarhet men vill samtidigt redan nu understryka att vi är medvetna om att idrottens aktörer förväntas förhålla sig även till ekonomisk och social hållbarhet. Vi har koncentrerat oss på Riksidrottsförbundets (RF) anslutna specialidrottsförbunds (SF) presentation av miljöarbetet på förbundens hemsidor, samt hur personer som arbetar med ekologisk hållbarhet inom RF och RF-anslutna SF tänker kring arbetet.

I rapporten är 16 stycken SF representerade (Bilaga 2). Genom att vi studerat dessa kan vi säga något om deras arbete. Vi saknar kunskap om övriga SF:s arbete med ekologisk hållbarhet. Samtidigt hoppas vi att studien kan ligga till grund för diskussioner om det framtida miljöarbetet inom hela idrottsrörelsen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med rapporten är att öka kunskapen om RF-anslutna SF:s arbete med ekologisk hållbarhet. Rapportens frågeställningar är både beskrivande och mer analytiska och lyder enligt följande:

- (1) Hur beskrivs specialidrottsförbundens arbete med ekologisk hållbarhet på deras hemsidor och av specialidrottsförbundens miljö/hållbarhetssamordnare?
- (2) Vilka styrkor, svagheter, möjligheter och hot finns i specialidrottsförbundens arbete med ekologisk hållbarhet?
- (3) Hur kan arbetet med ekologisk hållbarhet förstås utifrån de analytiska begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet?

Den svenska idrottsrörelsen och miljöfrågan

Idrotten är sedan länge vår största folkrörelse med cirka 3,3 miljoner medlemmar. Dagens idrott har sin grund i det sena 1800-talet då rörelsekulturer som gymnastik och tävlingsidrott sågs som viktiga fostransinstrument för den framtida medborgaren. Under denna tid existerade inte miljöfrågan. Istället var det kroppens fostran – och särskilt den manliga kroppen – som stod i fokus. Naturen sågs som en arena för rörelsekulturen, inte som något med egenvärde. Frågor om naturskydd och miljö var perifera fram till 2000-talet, trots att miljöfrågorna diskuterades livligt inom andra samhällssektorer (Sandell & Sörlin, 1994; Sandell & Sörlin, 2008; Warde et al., 2018).

I sammanhanget är det värt att nämna värden och logiker i dagens organiserade idrott. Idrottens verksamhetsidé är att "organisera fysisk aktivitet där träning och möjlighet till tävling bidrar till välmående" (Riksidrottsförbundet, 2019b, s. 7). Att idrotten är öppen för alla är även en bärande princip. Peterson och Norberg (SOU 2008:59) beskriver idrottsrörelsen utifrån det teoretiska begreppsparet föreningsfostran och tävlingsfostran. Dessa existerar i symbios med varandra och omfattar olika delar av idrottens verksamhet. Idrottsrörelsen kännetecknas som en verksamhet där alla är välkomna. Medlemmarnas delaktighet och inflytande har stor betydelse. Detta kan sammanfattas som *föreningsfostran*, där gemenskap, inkluderande värderingar och demokratiska processer står i fokus. *Tävlingsfostran* handlar mer om utövning och utveckling av

idrottsliga färdigheter. Den omfattar principer och värderingar för tävlingsidrott, som prestation och tävling, som också är en del av idrottens idéprogram (SOU 2008:59, Riksidrottsförbundet, 2019b). För att sätta detta fostranspar i en vidare ram, används idrottspedagogen Engströms (2010) arbete om att olika logiker påverkar en individs val av fysisk aktivitet. Engström (2010) anger att träning, prestation och upplevelse är övergripande logiker för att utöva fysisk aktivitet. För rapporten lyfter vi särskilt fram *prestationslogiken*, som inrymmer tävling och rangordning. Den ligger nära tävlingsfostran, och fokuserar på att träna för att prestera. Engström (2010) menar att prestationslogiken, med tävling och rangordning, länge har dominerat svensk föreningsidrott.

Idrotten utgör en betydande del av samhället på såväl lokal som global nivå, och omfattas liksom andra samhällssektorer av de krav och förväntningar som finns för att bidra till en hållbar utveckling. Under senare tid har idrottens miljöpåverkan – och inte minst de stora internationella evenemangens miljöpåverkan – uppmärksammats (McCullough & Kellison, 2017). Förenta nationernas (FN) Agenda 2030 för hållbar utveckling är en handlingsplan för nutid och framtid. I Agenda 2030 formuleras 17 hållbarhetsmål. I hållbarhetsmålen integreras tre dimensioner av hållbar utveckling: ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet (UN, 2022). Enligt FN är idrotten en stor möjliggörare för hållbar utveckling, framförallt när det gäller tolerans, respekt och att öka kvinnors och ungdomars egenmakt. Vad gäller ekologiska hållbarhetsmål framhåller FN att idrotten kan bidra till att exempelvis: påverka val av mat och att minska matsvinnet för sina medlemmar samt åskådare på event; vara en effektiv utbildningsplattform för kunskap om vattenhantering och att själv hantera vatten klimateffektivt; påverka åskådares användning av engångsartiklar; idrottsanläggningar och events kan bidra till användande av förnybar energi och vara mer energieffektiva; samt att bidra med anläggningar som är användbara för mer än idrottsaktiviteter (UN, u.å.).

RF:s första klimat- och miljöpolicy beslutades på Riksidrottsmötet (RIM) 2009. Den kom till efter en motion från Svenska Bandyförbundet till RIM 2007. Av *Idrottsrörelsens klimatpolicy* från 2011 framgår att RF skulle erbjuda samtliga SF och SDF utbildning i klimatfrågor redan 2009 (Riksidrottsförbundet, 2011). Utbildningarna skulle innefatta klimatkunskap samt hur man kunde organisera klimatarbete inom SF/SDF/förening. Samtliga SF uppmanades att till RF-stämman 2011 ha beslutat om en egen klimatpolicy (specifik eller som en del av övergripande

miljöpolicy). Dessutom lyftes goda exempel på hur enskilda SF och föreningar arbetade med klimatfrågorna i samband med Riksidrottsforum 2010. Det underströks att klimatfrågan skulle integreras i idrottsrörelsens övriga arbete med transporter, anläggningsfrågor och miljö. Riksidrottsstyrelsen (RS) skulle svara för att en övergripande miljöpolicy skulle läggas fram på RF-stämman 2011. Fokus lades då på två huvudområden – anläggningar och transporter.

År 2016 kom nästa miljöpolicy. Denna hade fyra huvudpunkter och tre områden (Riksidrottsförbundet, 2016). Policyns syfte var att ge RF, SF och distriktsidrottsförbunden (DF) samt SISU Idrottsutbildarnas organisationer riktlinjer för miljö- och klimatarbetet inom idrotten. De fyra huvudpunkterna var: **Ledningsansvar och förhållningssätt**, som innebar att alla idrottsförbund och idrottsföreningar skulle ta ett ledningsansvar och ett medvetet förhållningssätt i sitt arbete med miljö- och klimatfrågor. Vidare skulle idrotten leva upp till **Miljölagar och ha tillstånd** (från kommuner och länsstyrelser) som krävs för att bedriva verksamhet. Idrottsrörelsen skulle arbeta med **Miljöintegrering**, vilket innebär att idrotten strävar efter att i alla sammanhang, där det är befogat, väga in den påverkan på miljön och klimatet verksamheten innebär. Denna aspekt bör även vägas in när idrotten samarbetar med externa aktörer. Slutligen skulle idrottsrörelsen ta fram **Miljö- och climateffektbeskrivningar**, vilket innebär att idrotten vid större nybyggnationer, om- och tillbyggnader samt vid större arrangemang och dess tillhörande transporter, ska göra erforderliga miljö- och climateffektbeskrivningar. Dessutom identifierades tre områden där idrottsrörelsen har betydande möjligheter att påverka i policyn: Anläggningar och idrottsmiljöer, Arrangemang och evenemang och Miljö- och klimatanpassade transporter.

På RF-stämman, som hölls i Jönköping 2019, beslöts att RS i samverkan med SDF och SF skulle utarbeta ett förslag på ett hållbarhetsramverk och konkreta förslag på hållbarhetsarbete som innefattade hela den svenska idrottsrörelsen (Riksidrottsförbundet, 2019a). Den nya policyn arbetades fram under 2020 och beslutades av Riksidrottsstyrelsen januari 2021 (Riksidrottsförbundet, 2021c). *Policy för en hållbar svensk idrottsrörelse* (Riksidrottsförbundet, 2021d) innehåller idrottsrörelsens gemensamma syn på hållbar utveckling och utgår från ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbarhetsperspektiv. Tanken är att den gemensamma plattformen ska underlätta samarbeten för att hitta lösningar på hållbarhetsutmaningar. Kärnan är fyra hållbarhetsvillkor som beskriver gränsvärden för ett hållbart

samhälle. Tre av dem är tydligt kopplade till frågor om miljö och handlar om att den svenska idrottsrörelsen inte ska utsätta naturen för systematisk

- ...koncentrationsökning av ämnen från berggrunden och bidra till att övergå till förnybar energi och hållbar användning av metaller, genom att exempelvis minska transporterna, utmana användningen av plast och mikroplaster, tillämpa ett livscykelperspektiv vid inköp;
- ...koncentrationsökning av ämnen från samhällets produktion, genom att exempelvis ställa krav på miljömärkta kemikalier i utrustning och kläder, använda miljövänliga medel till städning och driva på internationella tävlingsreglementen i syfte att få bort kemikalier som är svåra eller omöjliga att hantera på ett miljövänligt sätt;
- ...degradering på fysiskt sätt genom exempelvis skövling av skog, överfiska, monokultur i jordbruket eller asfaltering av odlingsbara marker.

Det fjärde hållbarhetvillkoret berör hälsa genom att exempelvis tillgodose allas behov av fysisk aktivitet, möjlighet till inflytande, kompetens, opartiskhet och meningsskapande (Riksidrottsförbundet, 2021d).

Ramverk

I denna rapport undersöks SF:s arbete med ekologisk hållbarhet genom studier av SF:s hemsidor och intervjuer med personer som arbetar med ekologisk hållbarhet. Materialet analyseras med hjälp av en SWOT och Antonovskys salutogena ansats KASAM. Nedan följer en beskrivning av de två analysverktygen.

SWOT

En SWOT-analys är ett hjälpmedel som kan användas för att identifiera en verksamhets *Strengths*, *Weaknesses*, *Opportunities* och *Threats* (Madu & Kuei, 1993; Madsen, 2016), det vill säga Styrkor, Svagheter, Möjligheter och Hot. Analysen används för att underlätta en organisationsanalys och skapa underlag för ett förändringsarbete. De två första faktorerna, Styrkor och Svagheter, är de interna faktorer som organisationerna verksamheterna kan påverka direkt. De två andra faktorerna, Möjligheter och Hot, är externa. De handlar om den miljö och omvärld verksamheten befinner sig i. De

externa faktorerna behöver organisationen förhålla sig till, men faktorerna kan inte påverkas direkt av organisationen. Resultaten av en SWOT-analys kan ge organisationen stöd i att identifiera vad som kan stärkas och eftersträvas, liksom hur svagheter kan motverkas och hot undvikas. Vi har använt SWOT-analysen för att visa på vilket arbete som SF gör och vad som kan bli bättre. Med hjälp av analysen har vi lyft fram det vi anser vara viktigast gällande de fyra komponenterna bakom SWOT.

KASAM – Känsla Av Sammanhang

Sociologen Aaron Antonovsky var intresserad av att förstå det salutogena perspektivet, det vill säga hur hälsa skapas (snarare än ohälsa) och menade att känslan av sammanhang – KASAM – omfattar faktorer som gör att människor kan bibehålla och utveckla hälsa. I sitt arbete sökte Antonovsky förklaringar på hur individen bygger upp motståndskrafter för att klara påfrestningar. KASAM är sammansatt av *begriplighet* (upplevelsen av ordning), *hanterbarhet* (den subjektiva upplevelsen av att ha resurser att hantera livet) och *meningsfullhet* (känslan av engagemang och viljan att medverka) (Antonovsky, 1979, 1991).

För denna studie är inte individernas hälsa central. Istället är det SF:s utveckling och anpassning till de samhällsliga förändringar som sker och direkta och indirekta krav på arbete med ekologisk hållbar utveckling som studeras. Men organisationerna är inte organismer utan består av personer som för att kunna bedriva arbetet på ett konstruktivt sätt behöver uppleva begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Vi har valt att använda Antonovskys begreppsapparat för att förstå varför visst arbete med ekologisk hållbarhet kan vara lättare eller svårare att genomföra än annat arbete.

Antonovsky utvecklade ett frågeformulär för att mäta KASAM. Formuläret har använts brett men även kritiserats. I föreliggande rapport har vi valt att inte använda ett frågeformulär, eftersom målet är att nå en djupare och mer komplex förståelse av KASAM. Istället, och i linje med Antonovskys tankar om att fler metoder måste användas för att studera KASAM, kommer bearbetning av kvalitativa data att vara central.

Metod och material

I detta avsnitt presenteras de metoder vi har använt för att samla in material och hur detta sedan tolkats. Vidare redogörs för forskningsetiska riktlinjer som vi har tagit hänsyn till under studiens genomförande, samt hur vi förhåller oss till representativitet, generaliserbarhet och trovärdighet.

Ett kvalitativt angreppssätt

Vi har använt ett kvalitativt angreppssätt när materialet har samlats in och tolkats. Det betyder att forskaren intresserar sig för meningsskapande och innebörder, till exempel av ett fenomen, en kultur eller en process.

Sammanhanget har här en särskild betydelse för det som sägs, det som skrivs och det som görs. Forskaren är särskilt uppmärksam på just detta. Inom ett kvalitativt angreppssätt är det vanligt att studera hur människor uppfattar och konstruerar sin omvärld och sina relationer (Tracy, 2019). I den här studien är det *vad* och *hur* svenska SF kommunicerar och berättar om sitt arbete med ekologisk hållbarhet som är av intresse.

Urval

För rapporten har RF:s hållbarhetssamordnare varit en viktig person i initieringen av studien. En intervju med hållbarhetssamordnaren gjordes i ett tidigt skede. Syftet med intervjun var att bidra med kunskap om RF:s arbete med ekologisk hållbarhet som en bakgrund för rapporten, men även för att bidra med kunskap om hur RF arbetar med och stödjer SF i arbetet med hållbarhetsfrågor. Hållbarhetssamordnaren berättade att RF sedan mars 2021 har ordnat nätverksträffar med syftet att öka kunskapen kring arbetet med social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Alla SF som är intresserade av att jobba med hållbarhetsfrågan är välkomna att vara med i nätverket. Alla svenska SF har bjudits in, men de som ingår i nätverket är de som självmant engagerat sig och visat intresse. Totalt är 16 SF representerade i träffarna idag, men målet är att hålla nätverket levande och det är fritt att ansluta när ett SF önskar. Träffarna är 90 minuter långa och arrangeras ungefär en gång i månaden. Målet har varit att lyfta olika dimensioner om hållbarhet, exempelvis hur ett arbete mot hållbarhet kan startas upp eller hur det går att mäta hållbarhetsarbete och rapportera det. Vidare har en av nätverksträffarna handlat enbart om social hållbarhet.

För rapporten fokuserar vi på det som framkommit om ekologisk hållbarhet i nätverksträffarna.

Alla 16 SF som har anmält intresse för och närvarat på RF:s nätverksträffar är inkluderade i rapporten. Det empiriska materialet består av dessa SF:s hemsidor, intervjuer med representanter från nio SF, samt en intervju med hållbarhetssamordnaren från RF. Det är RF:s hållbarhetssamordnare som har hjälpt oss med urvalet av intervjupersoner eftersom denna person leder det digitala nätverket, och informanter har tillfrågats via nätverket. Att vi valt dessa SF och representanter från nätverket kan ge analysen en bias. Det kan vara så att de här förbunden och deras representanter arbetar mer med ekologisk hållbarhet än andra förbund. Nätverksträffarna kan ha ökat deras medvetenhet. Huruvida det är så är en empirisk fråga.

På nätverksträffarna väljer vissa SF att delta med fler än en representant, men vi valde att intervju en person per SF. Informanterna har olika sysselsättningar inom sina SF, men de arbetar alla för att driva utvecklingen framåt gällande ekologisk hållbarhet. De intervjuade är i åldrarna 25 till 60 år. Åtta av dem är kvinnor och två är män. Informanternas ålder och kön är emellertid inte faktorer som vi tar i beaktande i analysen.

Specialidrottsförbundens hemsidor

Analysen av hemsidorna gjordes primärt från augusti till oktober 2021. Dock besöktes hemsidorna igen för att säkerställa analys under mars 2022. Hemsidor från 16 SF har lästs noggrant och vi har sökt efter innehåll relaterat till ekologisk hållbarhet. Analysen av hemsidorna har tagit utgångspunkt i två strategiplaner skapade av RF:

1. *Strategisk plan för idrottsrörelsen 2022–2025*
(Riksidrottsförbundet, 2021a)
2. *Verksamhetsinriktning 2022–2023*
(Riksidrottsförbundet, 2021b).

Hela strategiplanerna har inte legat till grund för analysen, utan fokus har varit teman som exempelvis *Den moderna föreningen engagerar* som berör stärkande av "kommunikation i syfte att inspirera till en mer hållbar föreningsidrott" (Riksidrottsförbundet, 2021a, s. 13). Utöver detta har andra faktorer styrt läsningen av hemsidorna. Bland annat har

hållbarhetsaspektens *lättillgänglighet* legat i fokus—hur länge behöver en besökare leta på hemsidan för att hitta någonting som har med hållbarhet att göra? Vidare har vi undersökt vilken information som finns att tillgå och vem den är riktad till. Ytterligare en faktor som vi har valt att lägga stort fokus på är de styrdokument, policys och strategiplaner som besökare på hemsidan kan ta del av.

Intervjuer

Syftet med intervjuer är att genom samtal ta del av den intervjuade personens erfarenheter, upplevelser och åsikter om en fråga eller ett område (Tracy, 2019). I intervjun är forskaren medskapare till materialet och i dialog med de intervjuade skapas en form av berättelse påverkad av intervjufrågorna. För den här rapporten har semistrukturerade intervjuer möjliggjort att samma frågor ställdes till alla SF-representanter, men att följdfrågor anpassades till de svar som gavs. Som stöd skapades en intervjuguide (se bilaga 3) som framförallt innehöll två teman:

1. Representanternas erfarenhet av nätverksträffarna
2. Hållbarhetsarbetet inom förbundet med fokus på ekologisk hållbarhet

Före varje intervju genomfördes läsningen av respektive SF:s hemsida enligt ovan. Därför har flera informanter fått frågor som enbart gällde det egna förbundet och de egna projekten. För intervjun med RF:s hållbarhetssamordnare fokuserades frågor kring syftet med nätverksträffen och om RF:s övergripande arbete med hållbarhetsarbete.

En av rapportens författare genomförde samtliga intervjuer under perioden juli till oktober 2021. På grund av coronapandemin genomfördes intervjuerna digitalt via zoom. Intervjuerna var mellan 35 och 55 minuter långa och transkriberades ordagrant av samma författare som genomförde intervjuerna. Samtliga av rapportens författare har läst intervjuerna flera gånger och gemensamt bearbetat dem i analysen. Intervjuerna med SF:s representanter är att betrakta som utsnitt ur respektive deltagande förbunds vardagliga arbete och agendor med ekologiskt hållbarhetsarbete.

Etik

SF:s hemsidor är öppna för allmänheten. För att leva upp till forskningsetiska krav har vi arbetat systematiskt och noggrant för att framställa information från hemsidorna sakligt och så sanningsenligt som möjligt (Vetenskapsrådet, 2017).

I intervjuerna har vi tagit hänsyn till forskningsetiska principer med utgångspunkt i Vetenskapsrådets riktlinjer (Vetenskapsrådet, 2017). De intervjuade förbundsrepresentanterna har fått ta del av information om forskningsprojektet och lämnat skriftligt samtycke. Inga känsliga personuppgifter har samlats in. Läsaren vet vilka SF som deltar i studien och det som delges i intervjuerna är att betrakta som *representativt* för respektive SF. Det är emellertid inte representanten i sig som är viktig för studiens resultat, utan dennes uppfattning om förbundets arbete med ekologisk hållbarhet. Vi har därför valt att bland annat skapa en SWOT-analys och fiktiva narrativ för att specifika svar inte ska kunna härledas till en unik förbundsrepresentants utsaga. På så sätt kan vi återge exempelvis känslor av frustration och irritation, eller erfarenheter av motstånd inom ett förbund, när utsagorna har omarbetats. Därmed följer vi vetenskapliga kriterier som transparens och trovärdighet, och vi återger innehållet i intervjuerna så autentiskt som möjligt. Detta är en central del för det kvalitativa angreppssättet (Tracy, 2019).

Det ska betonas att de 16 SF som undersökts genom hemsidor och individer inte betraktas som representativa för alla 71 SF i Sverige. Däremot representerar rapporten de 16 SF som deltar. Vi gör därmed inga anspråk på att de erfarenheter och de olika former av hållbarhetsarbete som delges är en samlad bild av vad som görs i svensk idrott. På så vis har studien en begränsad generaliserbarhet. Emellertid återkommer liknande erfarenheter om och ansatser till hållbarhetsarbete, varför studien kan ses som *en beskrivande del* av det hållbarhetsarbete som pågår i Sveriges SF inom RF.

Analysmetoder

Tolkningen och analysen av det insamlade materialet har skett i flera parallella steg. Hemsidorna och intervjuerna har i ett första steg översiktligt bearbetats i en SWOT-analys, vilket är vår första resultatpresentation nedan. Därefter har materialet kodats tematiskt med inspiration av de styrkor, svagheter, hot och möjligheter som framkom i SWOT-analysen. Tematisk kodning innebär att:

1. mönster och teman söks i läsningen av materialet;
2. likheter och skillnader uppfattas som betydelsefullt;
3. mönster och teman förekommer i en majoritet av materialet (Braun & Clarke, 2006).

De teman som återkom mest och var centrala i varje intervju var: Miljöaspekten och implementering; Påtryckning och samarbete; Styrkor; Svagheter och hot; samt Utmaningar. Dessa teman har konstruerats till fem narrativ och utgör rapportens andra resultatpresentation. Narrativen är ett sätt att låta representanter från SF och RF:s hållbarhetssamordnare komma till tals genom att skapa berättelser. Ett narrativ innehåller en *tidsmässig aspekt* som rör sig kring ett innehåll, där skeenden beror av varandra samt att det finns ett *då*, ett *nu* och ibland *framtid*. I ett narrativ förutsätts även att det finns en *publik* att berätta för. Därtill krävs någon form av *komplicerande handling*, exempelvis att identifiera ett problem (Tracy, 2019). Slutligen används Antonovskys teori KASAM för en övergripande analys av hela det empiriska materialet som inkluderar SWOT-komponenterna och de fem teman som framställs i narrativen.

Resultat och analys

Det här avsnittet består av två resultatpresentationer och en analys. Den första resultatpresentationen är en SWOT-analys med en kort efterföljande summering av modellens komponenter. Den andra resultatpresentationen är fem narrativ som levandegör det SWOT-analysen visar. Slutligen analyseras detta med utgångspunkt i KASAM. Med dessa resultat och analyser bidrar vi med en förståelse för hur ekologiskt hållbarhetsarbete begrips och begripliggörs, hanteras och uppfattas som meningsfullt så som det framkommer i det empiriska materialet.

SWOT-analys

Nedan redovisas de styrkor, svagheter, möjligheter och hot som vi har identifierat genom en analys av hemsidor och intervjuer. Syftet är att ge en övergripande och schematisk bild av hur arbetet med ekologisk hållbarhet ser ut. Det är viktigt att poängtera att det finns skillnader mellan SF eftersom de har olika förutsättningar och har nått olika långt i sitt hållbarhetsarbete. Exempelvis understryker Handbollförbundet primärt frågor kring inomhusanläggningar, medan Golf förbundet behandlar frågor om både utomhus- och inomhusanläggningar. Det är även så att det som lyfts som en styrka för ett förbund kan lyftas som en svaghet för ett annat, eller att exempelvis resurser för att utveckla det ekologiska hållbarhetsarbetet finns i vissa SF, medan andra saknar resurser. Figur 1 presenterar en sammanfattning av SWOT-analysen som därefter utvecklas och nyanseras.

Figur 1: SWOT över specialidrottsförbundens arbete med ekologiskt hållbarhetsarbete

INTERNA	EXTERNA
<p>Styrkor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimatförändringar har identifierats som hot mot träning och tävling och ekologisk hållbarhet är en utgångspunkt för arbetet i många SF. • Viljan och ambitionen att bli mer klimatsmarta finns och det finns resurser (menar några) och en medvetenhet om att små förändringar kan göra stor skillnad. • Flera SF har miljöpolicys, checklistor och miljöpriser. • Det tas aktiva beslut till fördel för miljön. • Resandet har minskat och fler träffar sker digitalt. 	<p>Möjligheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • En ökad medvetenhet om att det går att göra ekologisk skillnad. Samhällsengagemanget för miljön växer. Miljöaspekten är på agendan vilket leder till större handlingskraft. • Ansvarstagande för ekologiska avtryck ger medial uppmärksamhet. • Samarbete inom SF och mellan olika SF kring miljöfrågor. • Samarbete med och krav från aktörer utanför idrotten.
<p>Svagheter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekologisk hållbarhet är inte en naturlig del av verksamheten. Miljöarbetet är beroende av eldsjälar. • Beroendet av transporter. • Svårt att mäta klimatavtryck. • Brist på resurser (tid och pengar). • Det ideella arbetet gör att det kan vara svårt att få med sig en kritisk massa. • Beteendeförändringar krävs, men dessa är tidskrävande. • Att verksamheten ska bedriva ekologisk hållbar utveckling känns övermäktigt. 	<p>Hot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det saknas tydliga riktlinjer från RF och regeringen gällande ekologisk hållbarhet. • Geografiska och idrottsliga skillnader försvårar samarbetet mellan SF.

Interna faktorer: Styrkor och svagheter

En styrka i arbetet med ekologisk hållbarhet är att idrottsrörelsen gemensamt bestämt att man ska arbeta med ekologisk hållbarhet. Dessutom är många medlemmar medvetna om att miljöarbetet är viktigt och att det går att göra skillnad. Det uttrycks i intervjuer att engagemanget för det ekologiska hållbarhetsarbetet växer inom förbunden. Vidare anser många förbund att arbetet är viktigt och man har identifierat klimatförändringarna som ett hot mot både träningar och tävlingar. En annan styrka är att det i flera SF, om än inte i alla, finns miljöpolicys och

checklistor för att agera mer hållbart. Användningen av dessa driver på och ger ytterligare motivation för hållbarhetsarbetet. Några SF visar tydligt på sin hemsida vad och hur de arbetar med ekologisk hållbarhet. Hemsidorna från Golf förbundet, Skidförbundet och Ridsportförbundet kan lyftas som goda exempel. Där är det enkelt för medlemmar att hitta denna information. I några SF delas miljöpriser ut till föreningar som har gjort något särskilt gällande just miljöarbetet. Ett exempel på detta är Flygsportförbundet som sedan ett par år tillbaka årligen delar ut ett miljöpris till en förening för dess engagemang kring att utveckla idrotten till att bli mer ekologiskt hållbar. I intervjuer framgår det att tanken bakom priserna är att inspirera andra till att agera mer ekologiskt hållbart.

Ytterligare en styrka är att flera SF, under coronapandemin, har blivit bättre på att reducera resande och minska utsläpp, eftersom möten och konferenser anordnats digitalt. Golf-, Flygsport- och Handbollförbundet är exempel på förbund som pekar på att man reducerat sina utsläpp till följd av coronapandemin genom att exempelvis styrelsemöten har gått över till att vara digitala i större utsträckning. Huruvida detta beteende kommer att fortsätta även efter pandemin är svårt att förutsäga, men i och med att fler har lärt sig att hantera digitala möten så har förutsättningarna förbättrats.

En svaghet som de intervjuade berör är att det ekologiska hållbarhetsarbetet inte har en tydlig plats på agendan. Därför blir det inte en naturlig del av verksamheten. Det kan även vara så att det ekologiska hållbarhetsarbetet vilar på en eldsjäl. Istället drivs vissa SF av vad som uttrycks som "nödvändighet", vilket betyder att hållbarhetsfrågan blir nedprioriterad.

Resursbrist är en annan svaghet. Hur de intervjuade resonerar om resurser att utveckla hållbarhetsarbetet skiljer sig åt. Brist på resurser är en svaghet för många. Men vilka resurser som saknas skiljer sig åt. Det handlar om tid för några och/eller ekonomiska medel för andra. Likaså framkommer det av intervjuerna att det upplevs svårt att ställa hållbarhetskrav på personer som arbetar ideellt. De som arbetar ideellt har, precis som många andra i förbunden, fullt upp att hinna med sitt engagemang inom idrotten.

Utöver detta nämns transportproblematiken som en svaghet av samtliga SF. Man pekar på att transporter står för en väsentlig del av koldioxidutsläppen. I intervjuerna lyfts svårigheter med att ändra beteenden och att transportmönster därför är svåra att förändra. Lite enkelt

uttryckt – de som är vana att ta bilen för att åka runt i Sverige (eller internationellt) och träna eller tävla har svårt att göra en livsstilsförändring. Resorna anses inte vara ekologiskt hållbara, men att få stopp på resandet upplevs utmanande. Här finns en tydlig konflikt: Transporterna ses som ett stort hot mot miljön – samtidigt är transporterna viktiga för att medlemmarna ska kunna komma till träningar och tävlingar.

Externa faktorer: Möjligheter och hot

Den växande medvetenheten inom förbunden understöds av samhällets allt större engagemang för det ekologiska hållbarhetsarbetet. Några nämner även att när ett SF tar ansvar för miljön så kan det ge medial uppmärksamhet, vilket i sig är positivt för deras "varumärke".

Fler SF-representanter efterfrågar ett utökat samarbete mellan och inom SF. Det betyder att det finns en stark potential och goda möjligheter att bli mer ekologiskt hållbara. Likaså efterfrågas samarbete med icke-idrottsliga aktörer. Seglarförbundet är ett bra exempel på hur samarbete kan ske utanför idrotten. De ingick i ett större projekt där de samarbetade med Chalmers tekniska högskola och där resultatet blev nya seglingsjollar gjorda på nedbruten plast insamlat från hav och stränder.

Trots att det finns övergripande miljöpolicys är ett hot som lyfts av flertalet SF att de upplever att det saknas tydliga riktlinjer gällande ekologisk hållbarhet från exempelvis RF och regeringen. Även om den ekologiska aspekten får mer utrymme idag än tidigare, menar vissa representanter att det behövs olika sorters påtryckningar från RF eller regeringen. Om detta inte sker ökar risken för att SF arbetar mot olika mål, vilket, enligt vissa SF-representanter, skulle kunna bli kontraproduktivt. Utöver detta framgår det i intervjuerna att SF skulle behövas hållas ansvariga för sitt ekologiska arbete. En tvingande struktur skulle kunna vara att ett SF blir tvunget att förhålla sig till de mål som blivit gemensamt uppsatta, annars skulle de gå miste om vissa resurser.

Ett annat hot är de geografiska, ekonomiska och idrottsliga förutsättningar och skillnader som existerar mellan SF. Som nämnts ovan efterfrågas det ett utökat samarbete. Samtidigt framgår det i intervjuerna att de geografiska skillnader som existerar inom vissa idrotter försvårar samarbetet då förutsättningarna mellan klubbar belägna i norra Sverige ser annorlunda ut

än för de klubbar belägna i södra Sverige. Utöver detta framgår det att det är svårt att samla samtliga idrotter under samma ekologiska mål, då olika idrotter kräver olika resurser. Representanterna ställer frågor om huruvida det ens är möjligt att arbeta utifrån gemensamma mål och riktlinjer.

Narrativ

I intervjuerna med RF:s hållbarhetsamordnare och nio SF-representanter framkommer en nyanserad och komplex bild av det ekologiska hållbarhetsarbetet. För att synliggöra detta presenteras analysen av hemsidorna och intervjuerna även som narrativ, för att ge en mer verklighetsnära bild av det ekologiska hållbarhetsarbetet. Vi har skapat fem narrativ:

1. Startskottet har gått
2. Specialidrottsförbunden gör många bra saker
3. Riksidrottsförbundet måste vara loket
4. Det borde finnas krav på samarbete
5. Tänk att det finns klimatförnekelse

Varje narrativ har kopplingar till styrkor, svagheter, möjligheter och hot enligt SWOT-modellen, men här visar vi hur de påverkar och går in i varandra. Gemensamma och kontrasterande uppfattningar och handlingar lyfts fram för att visa att komplexiteten är en viktig del av arbetet med ekologisk hållbarhet.

Startskottet har gått

Kim är en driven person som brinner för frågor om miljö och hållbar utveckling, men det finns ett stort "men". Kim tänker att det ofta finns ett glapp mellan visionen om *vad* hållbarhetsarbetet i förbundet ska vara, och det som är *möjligt att genomföra* och sedan faktiskt *sker* i verksamheten. Vi måste våga väcka frågan och sedan prioritera den, tänker Kim. Vi behöver skaffa kunskap om hållbar utveckling. Förbundet har ju en gemensam och positiv syn på att hållbarhetsarbetet är viktigt, menar hon. Som samordnare för hållbarhetsfrågor upplever Kim att utmaningarna är ständigt närvarande. Kim tänker att vi får börja gräva där förbundet står: Hur ska vi göra? Vad behöver vi göra och var börjar vi? Det är så mycket vi *vill* göra! Vi vill så gärna vara bäst på allt, men inser att vi måste ta ett steg i taget. Det är svårt att ändra på saker och strukturer som alltid har gjorts på ett

visst sätt. Det är kanske den största utmaningen, att gå från ord till handling?

Kim pendlar mellan att vara optimistisk och att som samordnare känna sig hindrad. En återkommande fråga är de resurser som hållbarhetsarbetet kräver – har vi tiden, har vi pengarna, har vi medlemmar som är beredda på att ställa upp på detta i föreningarna, frågar hon sig. Frågan om transporter är ett exempel. Landslagsidrottare reser över hela världen. Barn och ungdomar behöver skjuts med bil till träningar och matcher, för att det ofta är för långt för att cykla, och där kollektivtrafik blir svårt. En positiv sak är att ungdomarna vill så mycket i den här frågan, de känner att de vill ta ansvar! Men transportfrågan är jättestor rent logistiskt för förbundet och för många av föreningarna. Om utövarna inte kan ta sig till tävlingarna, behöver förbundet och distrikten tänka om i hur tävlingar planeras. För landslagsidrottarna behövs kommunikation med internationella förbund – behöver de verkligen sprida tävlingsorterna på olika kontinenter? På föreningsnivå kan distrikt eller regionala nivåer gå samman för att hitta lösningar. Kim är glad över att det är ett arbete som just nu är prioriterat.

En annan utmaning är en samsyn mellan förbunden, och om de kan prioritera några frågor tillsammans. De är olika vad gäller exempelvis anläggningsfrågan, om de använder naturen eller inte, olika transportbehov, menar Kim. Hon fortsätter med att det är svårt att tala om idrotten som *en* gemensam organisation i hållbarhetsfrågan även om det finns en vi-känsla. För några förbund är hållbarhetsfrågan starkt kopplad till överlevnad. Golfen får inte existera med sina stora anläggningar på värdefull mark om de inte är bra på hållbarhetsfrågor. För skidåkning handlar det om att ha tillgång till snö eller kyla, och den geografiska utbredningen och längden på säsong minskar med global uppvärmning. Segling och orientering rör sig i natur som ska skyddas från utsläpp och nedskräpning. Det finns ingen väg tillbaka - nu har startskottet gått och idrotten varken kan eller vill hoppa av, tänker Kim.

Specialidrottsförbunden gör många bra saker

Det satt långt inne, men nu äntligen känns det som att hela förbundet är samlade kring miljöfrågan. Viljan och engagemanget har funnits där, i alla fall hos vissa, ett bra tag. Men efter det senaste mötet kändes det faktiskt som att det gemensamt bestämdes att detta nu ska vara en prioriterad fråga. Själv har Mårten arbetat med hållbarhetsfrågor under en längre tid,

och han tycker själv att han har försökt att vidta åtgärder för att implementera ett hållbarhetstänk i sin verksamhet. Visserligen med blandade resultat. Men nu hade det alltså hänt, hållbarhet finns på agendan. Mårten anser att detta är nyckeln – att bestämma att ekologisk hållbarhet är viktigt och någonting som man helt enkelt måste jobba med. Det finns inga andra alternativ. För det första, tjänar det ett kommersiellt syfte. Det skapar attraktivitet och visar att vi vill syssla med "ren" idrott, tänker han. För det andra, fungerar det som en inspirationskälla även inåt. Det känns bra att göra det man kan, på så många plan som möjligt. Mårten känner sig nöjd och hoppas att förbundet delar hans glädje. För en god tanke föder ofta en annan, och ju mer medveten man är desto mer börjar man fundera och rannsaka sin verksamhet, tänker Mårten.

Mårten har börjat uppskatta sina lunchraster alltmer då han nu för tiden delar dem med Louise, även hon aktiv inom ett idrottsförbund. På senaste lunchrasten berättade Louise hur hon för ett par år sedan hade bestämt sig för att sänka utsläppen för de professionellt aktiva inom förbundet med 25 procent, bara så! Det låg ingen vetenskaplig tanke bakom den siffran, berättade Louise, men det var någonting att jobba mot – ett mål för alla att sträva efter. Vidare berättade Louise att de till slut tog in ett externt företag som hjälpte dem att göra en riktig klimatrapport, vilket de har fortsatt med. Även om detta onekligen låter positivt, kan Mårten inte enbart fyllas med glädje, utan även lite avundsjuka, då det i hans förbund är en omöjlighet rent finansiellt att ta in en extern konsult. Men avundsjukan går ganska fort att kasta av sig.

Mårten är trött på att hela tiden älta det negativa – våra förbund gör fantastiskt många bra saker för miljön varje dag, är det inte bättre att vi lyfter dem istället? Så fort någon gör någonting negativt så ska det tragglas, även om den personen har gjort många bra saker för miljön tidigare. Det finns så mycket negativitet kring det ekologiska och idrott, visserligen med all rätt, men det görs ju bra saker också, tänker han. Varför inte smälla upp en gemensam hemsida för våra förbund där vi hyllar våra krafttag? Vore inte det roligare att läsa om, än allt det negativa?

Att solen värmer Mårten i ansiktet på väg hem från jobbet är härligt. Engagemanget för miljöfrågor inom hans förbund och de andra idrottsförbund han varit i kontakt med, och även samhällsengagemanget, har aldrig varit större. Upplevelsen av att det är fler som är medvetna om att man kan göra skillnad, tillsammans med att det faktiskt går att göra hur mycket bra som helst för miljön, är stark. Möjligheterna att påverka är

jättestora, nu handlar det om att få alla att inse att små förändringar kan ha stor effekt på miljön. Mårten ser redan fram emot nästa lunchpromenad med Louise.

Riksidrottsförbundet måste vara loket

Lisa och Samir talar om hur hållbarhetsfrågan hanteras i sitt förbund. Samir säger att det där med det ekologiska hållbarhetsperspektivet i verksamheten, det är självklart att vi ska göra något, men det har inte en tydlig plats på vår agenda. På RF-träffarna talar vi om hur vi kan implementera och stärka arbetet med miljöfrågan. Men hos Samir och Lisa har de fokuserat på sociala hållbarhetsaspekter. Självklart ska de vara stolta över att ha kommit långt i de frågorna, men nu drivs de frågorna som en etablerad del i förbundet med policys och inslag i ledarutbildningar. Några andra förbund har utformat tjänster som arbetar med hållbarhetsfrågor, både sociala och ekologiska.

På Samirs SF är det inga andra än han och Lisa som är intresserade. Lisa svarar frustrerat, att hon tycker att det blir så fånigt att säga att vårt förbund inte har någon satsning på miljö! De vet att miljöaspekten inte får så stor plats som den borde få, men andra förbund säger också så. Flera förbund har däremot kommit ganska långt, eftersom de måste följa lagar om gödsling av gräsmattor och byggnation av stall och så. Sådana krav finns ju inte riktigt för deras förbund. Miljöaspekten måste vara lönsam och kännas meningsfull i den *vardagliga* verksamheten. Det räcker inte att förbundet och medlemmarna vet att det är bra. Samir håller med. I den här frågan är ensam inte alls stark. Det behövs en samlad kraft uppifrån, kanske RF, eller från politiskt håll? Varför finns det inga direktiv riktade mot att bli mer ekologiskt hållbar? Det kanske till och med borde komma ifrån regeringen? Desto högre instans det kommer ifrån desto enklare borde det ju bli att sätta miljön på agendan, som förbund är det svårt att veta vad man ska sikta på.

Arbetet med ekologisk hållbarhet bär ju likheter med när förbundet skulle stärka jämställdhet i förbundsstyrelsen, eller satsa på inkludering. Om inte RF kan vara loket på det här taget, vem ska då sätta riktningen? Lisa funderar och säger att om de rannsakar sig själva, vad gör *de* som förbund? Hon säger att de har serverat endast vegetarisk mat på sina senaste träffar och konferenser. Samir nickar och säger att det går att introducera nya

idéer. Lisa fortsätter att lista upp att de källsorterar, det har de gjort länge, och de hade kampanjer om det i distrikten. De förespråkar resande med tåg eller samåkning med bil i resepolitiken. Lisa säger att de inte ska inte klaga på sig själva ändå. Samir håller med. Alla små insatser bidrar. Nog har en förändring börjat.

Men de måste få miljöaspekten tydligare på agendan! De resonerar kring att om de kunde implementera sociala hållbarhetsaspekter i förbundets ungdomsledarutbildningar, då kan de implementera ekologiska också. De är eniga om att det behövs en långsiktig planering, en struktur för uppföljning och resurser. Här är framförallt tid och pengar viktigt. En hållbarhetsstrategi som uppdateras kontinuerligt och som medlemmarna enkelt ska kunna ta del av. Ett av de andra förbunden i nätverket berättade om hur deras hållbarhetsstrategi fungerade, och Lisa säger att hon ska kontakta dem. Samir säger att de kan presentera ett första utkast till en hållbarhetsstrategi på nästa förbunds möte.

Det borde finnas krav på samarbete

Finns det verkligen inte bättre stöd än så här? Hur ska man komma vidare när det inte finns något konkret att sikta på? Känslan av frustration har funnits hos Patricia ett tag. Hon undrar: ska man verkligen behöva uppfinna hjulet på nytt?

Patricia har arbetat som hållbarhetsansvarig i sitt lokala idrottsförbund i fyra månader. De flesta arbetsuppgifterna går bra, men en av delarna i hållbarhetsarbetet tynger Patricia, nämligen den ekologiska. Även om både hon och förbundet i sin helhet arbetar aktivt med att bli ett mer ekologiskt hållbart förbund, så är det svårt att veta vad som behöver göras. En liten tröst är att Patricia vet att hon inte är ensam om att känna en viss osäkerhet kring detta. Hon har via nätverksträffar varit i kontakt med andra personer som arbetar med hållbarhet inom andra förbund. En av de personer som hon har pratat med mest och som hon känner sig ha utvecklat en god relation med är Johanna. Hon har gång på gång lyckats sätta fingret på vad Patricia själv har känt. Senast det hände var i ett digitalt möte. Det satt en person och pratade om hur dennes idrottsförbund lyckats med både det ena och det andra. Då avbröt Johanna mitt i en mening, och bad om att få exempel som kunde vara lärorika för de andra. Patricia mindes hur samtalet då övergick från en monolog till en diskussion, där många av

deltagarna verkade vara överens gällande en sak: samarbete var någonting som eftersträvades.

Nu sitter Patricia och tänker tillbaka på diskussionen om samarbete, vad hade de egentligen kommit fram till? Samarbete efterfrågades, men vad ska samarbetet leda till? En på mötet hade målat upp ett scenario som hon minns som väldigt positivt. Han hade menat att förbund som befinner sig i liknande situationer skulle ingå något sorts avtal, typ som Parisavtalet.¹ I avtalet skulle det formuleras tydliga målsättningar och pris kunde delas ut till framgångsrika projekt. Förbund skulle bli tvingade att stå till svars för sina handlingar. Om förbundet lyckats nå exempelvis målsättningar som berörde minskning av koldioxidutsläpp så skulle förbundets finansiella resurser öka.

Patricia leker med tanken att Parisavtal-scenariot blev verklighet. Det skulle vara bra, då hon tror att ett sånt avtal skulle kunna få folk att samarbeta i större utsträckning. Ett utökat samarbete mellan förbunden har en stor potential. Är det rimligt att man sitter på varsin kammare och inte delar med sig av sina erfarenheter? Patricia tycker rent ut sagt att det är idioti att det inte existerar mer samarbete, eftersom hon vet att hon har värdefull information att dela med sig av. Men framförallt kan hon lära sig så mycket av andra.

Tänk att det finns klimatförnekelse

Att folk fortfarande år 2022 lever i klimatförnekelse tycker Zana känns bisarrt. Man kan diskutera klimatfrågan hur länge som helst, men alltid komma fram till samma slutsats: människan är alltid det största hotet mot att bli mer miljövänlig. Förnekelsen och anti-engagemanget hos Zanas förbund finns där, men hon är övertygad om att det ser likadant ut även hos andra förbund runtom i Sverige. Bakåtsträvande människor finns överallt och de styr till viss grad, men framtiden tillhör de yngre, inte de äldre.

Förbundets arbete med ekologisk hållbarhet hade landat i Zanas knä. Det var en uppgift hon gladeligen hade tagit sig an. Men efter att nu ha arbetat i över ett halvår med att försöka få verksamheten att bli mer ekologiskt

¹ Parisavtalet är ett globalt klimatavtal som trädde i kraft 2016. Kärnan i avtalet är att begränsa den globala uppvärmningen genom att minska andelen utsläpp av växthusgaser (Naturvårdsverket, 2022).

hållbar inser Zana någonting: det är så svårt att få hållbarhet att bli en naturlig del av idrottsverksamheten. Känslan hon har är att det hållbara är någonting som hon och ett fåtal andra i förbundet sysslar med, men ingen annan.

Tragiskt nog känns det som att det har bildats två grupper – Progressiva och Bakåtsträvare. Jämt och ständigt känns det som att de arbetar mot varandra, istället för med varandra. Bakåtsträvare tycker att det läggs ner för mycket energi och tid på att tänka ekologiskt, och det som görs får gärna ske utanför deras vardag. Samarbetet kunde med andra ord vara bättre, folk måste inse att den ekologiska hållbarheten inte blir bättre förrän den är integrerad och en naturlig del av verksamheten. Om detta ska bli fruktbart, på riktigt, så måste alla vara bärare av hållbarhetsfrågorna. Inte bara de Progressiva.

Även vid de tillfällen som Zana känner att de bakåtsträvande kan vara dryga, förstår hon ändå till viss del deras anti-engagemang. För hur ska egentligen hållbarhetsarbetet gå till? Är det bättre att Zana och hennes förbund jobbar i sin egen bubbla, eller är det bättre att gemensamt med andra förbund sätta upp mål och strategier och ha gemensam uppföljning? Förbunden arbetar med olika utmaningar beroende på var i landet de är starka. Men samtidigt är det skönt att bolla idéer och ha gemensamma mål. Det jobbiga är också att det är så svårt, och Zana vet inte själv vad hon ska tycka i frågan.

Analys – Känsla av sammanhang

Idrotten står, liksom resten av samhället, inför stora utmaningar när det gäller miljöfrågan och arbetet för ekologisk hållbarhet (McCullough et al., 2018; UN, 2022). RF har som mål att göra hållbar utveckling till en naturlig del av svensk idrott och det behöver utvecklas ett strategiskt arbete som innefattar detta (Riksidrottsförbundet, 2021d). McCullough et al. (2016) som diskuterar hur insatser för ekologisk hållbarhet sker inom idrotten menar att det finns en skillnad mellan att veta *att* och *varför* förändringar behöver göras, och att det skapas en beslutsprocess som driver miljöfrågan som en del av verksamheten. I analysen som följer används den teoretiska ansatsen Känsla av sammanhang och komponenterna *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet* (Antonovsky, 1979, 1991) för att lyfta fram och peka på olika delar av det komplexa arbetet med en omvandling mot

att arbeta med ekologisk hållbarhet så som det framkommer i SWOT-analysen och i narrativen.

Kunskap

Det finns en grundläggande kunskap kring ekologisk hållbarhet hos SF:s representanter: vad det betyder och varför det behövs. Kunskapen om miljöfrågorna, liksom de tre första punkterna i policy för hållbar utveckling (Riksidrottsförbundet, 2021d), grundas främst i en naturvetenskaplig förståelse. Det handlar om exempelvis påverkan på natur, vatten och luft; hur teknologisk utveckling bidrar till konsumtion av utrustning; och främst hur transporter ökar koldioxidutsläppet (jfr McCullough et al., 2018). Även om representanterna inte uttryckligen hänvisar till RF:s policy för hållbar utveckling är det tydligt att de som intervjuats har ett ledningsansvar och ett medvetet förhållningssätt i sitt arbete med miljö- och klimatfrågor om än i olika utsträckning. Alla SF har hållbarhetsstrategier, för en majoritet är det emellertid den sociala aspekten av hållbarhet som får, eller tidigare har fått, mest utrymme (se bilaga 2).

Förbunden har olika bred kunskapsbas att driva sitt ekologiska hållbarhetsarbete ifrån. Det kan bero på hur länge ett förbund har arbetat aktivt med ekologisk hållbarhet. Det kan även bero på att olika idrotter har olika påverkan på miljön, och att behovet av kunskap i ett förbund varierar (McCullough et al., 2016). Vidare påverkar innehållsbeskrivningen och omfattningen av SF-representantens tjänst i sitt förbund möjligheten för denne att förkovra sig kunskapsmässigt om hållbar utveckling.

I intervjuerna beskriver representanterna styrkor och svagheter inom sina förbund och det finns en stor medvetenhet om den globala nödvändigheten för hållbar utveckling. Enligt FN kan idrotten vara en bidragande aktör för att nå de globala hållbarhetsmålen (UN, u.å.) och detta återspeglas av RF:s policy som anger hållbarhetsvillkor för idrotten (Riksidrottsförbundet, 2021d). I intervjuerna anges inte endast vad förbunden gör bra, flera representanter berättar även om de brister som finns och vilken miljöpåverkan dessa har. Denna insikt är en annan viktig form av kunskap (McCullough et al., 2018). Att ha kunskap inte bara om ekologisk hållbarhet utan även *vad* som kan göras är en styrka för ett förbund, vilket även SWOT-modellen anger. Kunskap om miljöfrågan är ett första steg till insikt om det arbete som behöver göras. Kunskapen utgör även en grund för att föra miljöfrågan på agendan, och är ett viktigt andra steg (McCullough et al., 2016). Det är när båda dessa steg är aktiva som vi

tolkar att det finns en *begriplighet* gällande ekologisk hållbarhet hos ett SF, i meningen att det finns en upplevelse av ordning och struktur (Antonovsky, 1979, 1991). Det är först då det är möjligt att starta ett förändringsarbete.

Intrycket som ges är att begripligheten är stark på den första kunskapsnivån i de 16 förbunden, framförallt i de förbund där vi har intervjuat representanter. I dessa nio SF är det rimligt att tro att de är medvetna om betydelsen av att arbeta med ekologisk hållbarhet, eftersom de har valt att satsa på att en person arbetar aktivt med detta. Däremot finns skillnader mellan förbunden i hur starkt miljöfrågan är förd till en agenda. Analysen av hemsidorna ger intrycket av att några förbund arbetar mer aktivt med hållbarhet än andra. På de hemsidor där vi enkelt hittar flertalet dokument och information i frågan syns medvetenheten och aktiviteten i arbetet tydligt. Detta kan givetvis gälla även de förbund som ger ett mer sparsamt intryck på sin hemsida, men sett från besökarens perspektiv kan sparsam information i form av inga eller få dokument, samt en svårighet att hitta dessa, indikera att arbetet inte är lika aktivt. Sammanfattningsvis, relaterat till kunskap och begriplighet, är ekologisk hållbarhet viktigt för några förbund medan det för andra beskrivs som att miljöfrågan inte har en lika etablerad plats. Därför har olika förbund kommit olika långt vad gäller reell förändring.

Handling

I intervjuerna framkommer att trots medvetenhet och kunskap kan steget till handling och förändringsarbete vara både långt och svårt. Det kan bero på traditioner och gammal vana – att man gör som man alltid har gjort. Ett tydligt mönster är att de flesta representanterna känner sig förhållandevis ensamma i sitt arbete med ekologisk hållbarhet inom förbundet. Trots att RF sedan mer än tio år haft policydokument som rör idrottens miljöpåverkan, så verkar det som att representanterna har svårt att hitta stöd för hur de ska handla. Av hemsidorna framgår dock att alla SF har hållbarhetsstrategier. Att arbeta med ett område ensam, eller känna sig ensam i ett förbunds hållbarhetsarbete, kan resultera i att de riktlinjer som anges av Riksidrottsförbundet (2016; 2021d) inte kan uppfyllas. Känslan av att situationen är *hanterbar*, i betydelsen att uppleva att det är rimligt att hantera situationen (Antonovsky, 1979, 1991), kan då vackla. Detta lyfts som en svaghet i SWOT-analysen. Dessutom upplevs situation vara än mer bräcklig om arbetet med ekologisk hållbarhet är beroende av en *person* och dennes eget intresse för frågan, istället för att vara en *etablerad tjänst*. Detta är en viktig aspekt som representanterna fört fram.

Representanterna säger även att det inte räcker att ha kunskap och en vilja att förändra och att utveckla sin verksamhet mot ekologisk hållbarhet, det krävs även olika typer av resurser. För att ett förändringsarbete mot ekologisk hållbarhet ska upplevas vara hanterbart framstår framförallt tre faktorer som betydelsefulla:

- 1) *Tydliga dokument*. Exempelvis policydokument som resepolicy och checklistor till arrangemang av event;
- 2) *Strategier* för ekologisk hållbarhet. Exempelvis arbete med långsiktiga mål;
- 3) *Resurser* i form av tid och ekonomi men även engagemang.

Av hemsidorna framgår att åtta av de 16 SF som vi undersökt har policys som inbegriper frågor om miljön. Det handlar om olika dokument som berör hållbarhet och miljö, samt guider för verksamheten. En närmre läsning av dessa visar att de innehåller åtgärder för att minska det ekologiska avtrycket, utmaningar i relation till transporter, buller och källsortering. Några av de intervjuade talar även om att det är positivt förstärkande att det finns miljölagar som man måste förhålla sig till. Om det finns en avsaknad av miljöpolicy, kan vi ställa frågan om det är möjligt att agera eller föra ekologisk hållbarhet till en tydlig agenda i ett förbund? Samtidigt verkar hanterbarhet i form av resurser vara svår att uppnå. Det främsta hindret upplevs vara tid – tid till en tjänst, tid till att driva frågan, tid till att genomföra förändringen. I intervjuerna vittnar flera representanter om att förbundsanställda successivt inser att miljöarbetet inte handlar om ett tillfälligt projekt som kan avslutas, eller en kampanj i ett distrikt som sedan fortsätter av sig själv (exempelvis sortering av avfall).

Vidare finns komplexa frågor utan tydlig lösning. Det är tydligt att idrottens representanter framhåller att träning och tävling är grundläggande verksamheter för idrotten. Här framkommer idrottens tävlingsfostran starkt, av förklarliga skäl, eftersom det är en stor del av verksamheten (Engström, 2010; Riksidrottsförbundet, 2019b; SOU 2008:59). Samtidigt är träning och tävling beroende av transporter för många förbund, inte minst gällande träning och tävling på internationell nivå. Det finns en medvetenhet om att transporter påverkar klimatet negativt, men detta har kommit att stå i motsättning till den verksamhet som idrotten står för (McCullough et al., 2018). Här finns en motsättning om vilka idéer och värden som sätts före andra – är det idrottens etablerade system, eller är det att ta hand om miljön och klimatet? Om ett förbund vill fortsätta

organisera verksamhetens träning och tävling som den ser ut nu har de svårt att se hur transporterna kan ändras. Motsättningen, eller snarare svårigheten att se en lösning, skulle kunna tolkas som att ekologisk hållbarhet är ett *nytt* värde som är svårt att hantera i relation till både tävlingsfostran och föreningsfostran. Idrotten har länge arbetat med att sociala värden, exempelvis inkludering och jämställdhet, ska genomsyra verksamheten (CIF, 2018; 2019). Dessa värden går att införliva i prestationslogiken (alla kan prestera och tävla), vilket gör att etablerade strukturer i idrotten inte ruckas nämnvärt. Den primära anledningen till att idrotta är rimligen inte för att ta hand om miljön, utan det är viktigt att ta hand om miljön för att kunna fortsätta idrotta. Om ekologisk hållbarhet kan etableras som ett betydelsefullt värde bland andra värden i idrotten, då skapas möjligheter för att det blir en naturlig del av idrottens föreningsfostran (jfr SOU 2008:59). Ett sådant synsätt kan kanske synliggöra möjliga förändringar – om idrotten *ändrar* transportlogistiken (exempelvis reducerar resandet, eller byter transportsätt) – hur kan/behöver idrotten organisera träningar och tävlingar då? Kan träningar läggas närmre hemorten? Kan de göras digitalt? Kan stora tävlingar förläggas på samma ställe så att man slipper bygga nya anläggningar? Det handlar inte om att reducera betydelsen av tävling i idrott, utan om att se tävling och prestation på ett nytt sätt. Ekologisk hållbarhet är ett förändringsarbete som aldrig slutar, vilket tydligt framhålls i Agenda 2030 (UN, 2022). Det kräver tid och ekonomi och det kräver rätt kunskap på rätt tjänst, med rätt anvisningar att arbeta med och sträva mot.

Förbunden delar information om ekologisk hållbarhet och arbetet med det på hemsidan för att nå ut till medlemmarna. En hemsida är öppen för alla och vänder sig till ledare, tränare, vuxna utövare, unga utövare och föräldrar till barn. En relevant fråga att undersöka vidare är huruvida hemsidorna riktar sin information och policys om ekologisk hållbarhet till olika grupper i sitt förbund? Tränare och ledare kan ha behov av viss information, och barn och deras föräldrar en annan typ av information. Om all information är riktad till alla, utan tydlig adressering, kan det möjligen vara ett problem för hanterbarheten. Här kanske mer pedagogisk och psykologisk, samt historisk kunskap om hur förändring går till kan bidra till utveckling av hur arbetet med ekologisk hållbarhet skulle kunna kommuniceras till förbundens medlemmar.

McCullough et al. (2016) beskriver det ekologiska hållbarhetsarbetet som vågor av handling. Detta pekar på att såväl framgång som motgång är

naturliga delar av en våg. Det finns inte ett slut på ekologiska handlingar, men det finns olika stadier av förändring i processen och att föregående handling påverkar nästa. Lånar vi denna tanke från McCullough et al. (2016) kan vi se att begriplighet och hanterbarhet hänger nära samman i förbundens ekologiska hållbarhetsarbete. Ser man förändringsarbetet på sikt, med framgång och motgång, kan det vara mer motiverat att öronmärka resurser för att nå långsiktiga mål.

Omvandling och förändringsarbete

Kunskap och handling kan leda till förändringsarbete i förbunden, men utan engagemang kan betydelsen av det som görs vara svår att förstå, eller reduceras. Det är tydligt i intervjuerna att det måste finnas en mening med vad förbunden gör. *Meningsfullhet*, att känna engagemang och vilja att medverka (Antonovsky, 1979, 1991), är stark hos de intervjuade representanterna. De vill mycket, de har idéer och är mycket stolta över de projekt som gjorts eller som pågår. Av hemsidornas utformning ges intrycket av att ju tydligare och ju mer strukturerad information, med tillhörande dokument om ekologisk hållbarhet, som är tillgängliggjord - desto större är deras engagemang och pågående förändringsarbete. En hemsida kan förvisso vara missvisande, samtidigt är synligheten utåt betydelsefull för att visa att man följer det ledningsansvar och förhållningssätt som förväntas, samt att man följer miljölagar för att bedriva sin verksamhet.

Det framgår i intervjuerna att det finns en skillnad mellan individuellt och kollektivt engagemang. Känslan av engagemang är inte lika stark eller jämn i respektive förbund. För de förbund där ett ekologiskt hållbarhetsarbete är ett måste för att överhuvudtaget kunna bedriva sin verksamhet, uppfattar vi det som att meningsfullheten är tydligare och en del av förbundets kultur. Det finns även de som nämner att det kan finnas en fördel med att visa upp sitt miljöarbete – det kan ge ett positivt intryck, det visar att de är medvetna om viktiga samtida frågor och det kan ge nya medlemmar. Möjligen kan det vara en kommersiell fördel, eller handlar det om sponsorernas krav? Det verkar som att miljöarbetet är viktigt för förbundets 'social license to operate', vilket innebär ett socialt erkännande av en verksamhet som nyttjar miljön (Van Putten et al., 2018).

Några representanter beskriver istället ett motstånd mot förändringar för ett bättre och förstärkt ekologiskt hållbarhetsarbete i sina förbund. Det kan handla om en tröghet i att agera och att göra de ändringar som krävs. Det

kan liknas vid det som Hultman förklarar vara *responsförnekelse*, att beslutsfattare som har kunskap och säger att de ska bidra till att hejda klimatförändringar ändå inte agerar utifrån den kunskapen (Liu, 2021). Ett sådant motstånd framstår som en svaghet för några förbund. Så länge det finns en känsla av meningsfullhet, att vara engagerad och vilja medverka till förändring, ökar emellertid chanserna för att genomdriva just förändring och ett utvecklingsarbete. Detta fungerar inte utan att begriplighet och hanterbarhet kring ekologiskt hållbarhetsarbete är etablerade och pågår kontinuerligt. I Agenda 2030 om det globala arbetet för hållbar utveckling framhålls att det är "Vi, folket" (We the people) som går tillsammans på vägen mot år 2030. Det gäller alla människor, det är en folkets Agenda, för och av folket (UN, 2022). Denna känsla finner vi hos representanterna – en "vi-känsla". Men samtidigt understryker de att någon behöver sätta en riktning för vad som gäller för idrotten i Sverige. De upplever detta trots att det sedan mer än tio år finns riktlinjer och policys om ekologisk hållbarhet på RF-nivå och inom flera förbund. Det är inte lätt att förklara denna diskrepans, men det kan bero på att arbetet med ekologisk hållbarhet är förhållandevis nytt jämfört med annat hållbarhets- och förändringsarbete som idrotten har gjort. Osäkerheten kan botten i att idrotten – lika snabbt som andra samhällssektorer – behöver göra stora förändringar för att leva upp till policys och mål. Klimathotet är överhängande. Det är inte längre endast några förbund som aktivt behöver arbeta i miljöfrågan för att deras verksamheter behöver följa exempelvis lagar kring gödsling, underhåll av gräsytor, färg till båtar. Omvandlingen gäller alla SF.

Känsla av sammanhang

I de flesta förbund framträder en bild av att begriplighet och meningsfullhet är två komponenter som är förhållandevis starka ur ett helhetsperspektiv – främst i intervjuerna men även på hemsidorna. Är begripligheten stark i betydelsen att grundläggande och bred kunskap finns, och att miljöfrågan är etablerad på agendan, då är även meningsfullheten stark. Däremot är det väldigt olika nivåer på känslan av hanterbarhet i flera förbund. Kunskap, medvetenhet och en förändringsvilja är inte tillräckligt utan resurser, vilket är en viktig komponent för att möjliggöra ett utvecklings- och förändringsarbete.

Ett sätt att tolka förbundens ekologiska hållbarhetsarbete i termer av känsla av sammanhang, är att denna inte är särskilt stark om vi ser på de 16 förbunden *tillsammans*. Märk väl att känsla av sammanhang finns på någon

nivå i alla förbund, men att den för något SF är förhållandevis svag och för andra SF starkare och mer självklar och kan bero på olika anledningar. Det kan bero på var idrotter utförs geografiskt (exempelvis där snö är ett villkor) och vilka behov samt krav en idrott har (exempelvis gödsling av gräsmattor) av ett ekologiskt hållbarhetsarbete, och vilken typ av kunskap och förståelseram som är dominerande i förbundet. En annan möjlig förklaring är att kunskapsbasen som ekologisk hållbarhet lutar sig mot i första hand är naturvetenskaplig. Det kan vara så att den naturvetenskapliga kunskapsbasen behöver vidgas med annan typ av kunskap för att ge en känsla av sammanhang. I relation till arbete med social hållbarhet finns det exempelvis sedan tidigare kunskap som relaterar till pedagogiska, psykologiska, sociologiska och historiska förståelseramar i förbunden. Det kan vara så att förbunden behöver mer av denna kunskap relaterad till människors attityder, beteende och möjlighet till förändringsarbete i sitt arbete med ekologisk hållbarhet.

Känsla av sammanhang är föränderlig och även förgänglig. Det är inte något givet, som upprätthåller sig själv om det en gång har varit på en stark nivå. Begripligheten behöver upprätthållas aktivt. Förbunden behöver aktivt bredda och fördjupa olika typer av kunskap om miljö- och klimatfrågan samt om förändringsarbete, att fortsätta driva frågan på agendan och göra det till en naturlig del av verksamheten. Hanterbarheten behöver ett ständigt underhåll i form av exempelvis en tjänstebeskrivning som arbetar med miljöfrågan, öronmärkta ekonomiska poster till ekologiskt hållbarhetsarbete, och dokument som uppdateras och är tillgängliga för alla medlemmar. Meningsfullheten kan vackla om en känsla av att "nu gör vi tillräckligt" infinner sig. Detta kan ses som en potentiell svaghet och även ett potentiellt hot om krav från samhället inte specificeras exempelvis i policydokument, krav på exempelvis reduktion av det ekologiska fotavtrycket och lagar. Meningsfullheten kan även vackla om det ekologiska hållbarhetsarbete som görs inte upplevs som synligt och om det inte ger någon mätbar eller märkbar effekt. Därför är det betydelsefullt med en bredd av röster och inflytande i ett förbund, här kan de yngre generationerna – som är de som ska leva i den miljö äldre generationer lämnar vidare – få möjlighet att ta plats och visa hur och vad som kan göras.

Diskussion

Syftet med rapporten är att öka kunskapen om RF-anslutna specialidrottsförbunds arbete med ekologisk hållbarhet. Rapportens frågeställningar är både beskrivande och mer analytiska och lyder enligt följande:

1. Hur beskrivs specialidrottsförbundens arbete med ekologisk hållbarhet på deras hemsidor och av specialidrottsförbundens miljö/hållbarhetssamordnare?
2. Vilka styrkor, svagheter, möjligheter och hot finns i specialidrottsförbundens arbete med ekologisk hållbarhet?
3. Hur kan arbetet med ekologisk hållbarhet förstås utifrån de analytiska begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet?

Fråga 1 och 2 har besvarats genom SWOT-analysen och de fem narrativen, vilka är inkluderade i analysen om känsla av sammanhang som svarar på fråga 3.

Följande diskussion knyter samman områden som ofta återkommer i det empiriska materialet som rör förbundens ekologiska hållbarhetsarbete, och dessa förekommer i rapportens alla analysavsnitt. Inom och mellan dessa områden inryms inte endast styrkor och möjligheter för arbetet med ekologisk hållbarhet, utan även motsättningar som hindrar, stör eller hotar arbetet:

- kunskap, behovet av policys och ledning;
- idrottens verksamhetsidé;
- transportfrågan.

I analysen framgår det att den dominerande förståelseramen för arbetet med ekologisk hållbarhet är naturvetenskaplig. Denna är viktig för detaljerad och expertkunskap om miljö. Det verkar emellertid som att denna förståelseram och kunskap inte räcker för att omvandling mot ett etablerat arbete med ekologisk hållbarhet ska vara möjlig i den mån som behövs. Kanske behövs en vidare förståelseram för att omvandling ska ske – en förståelseram som inbegriper pedagogisk, psykologisk, sociologisk och

historisk kunskap om och förståelse för miljöfrågor inom hållbar utveckling. Samtidigt öppnar nätverksträffarna som RF anordnar för SF upp för öka och vidga kunskapen i den riktningen och kan då ge SF verktyg för att ta frågan om ekologiskt hållbarhetsarbete vidare. Att förbunden känner till RF:s hållbarhetspolicy är tydligt, på rapportens 16 SF:s hemsidor finns olika dokument och policys kopplade till hållbarhet i allmänhet och miljöfrågor i synnerhet publicerade. I resultatavsnitten och analysen har vi visat flera goda exempel från förbundens arbete med ekologisk hållbarhet. Flera förbund berättade om både avslutade och pågående projekt samt idéer som var på väg att initieras vid tiden för intervjuerna (under 2021). Detta är positivt och dessa exempel och idéer borde, på förslag från flera representanter, lyftas centralt så att alla SF kan ta del av varandras arbete. Förslag från idrotten själv som befinner sig mitt i hållbarhetsarbetet är värdefullt. Inspirerade av detta föreslår vi därmed att erfarenheten som redan finns kan bidra till att skapa konkreta handlingsplaner som alla SF kan nyttja, och att utbildningar kan anordnas inom ett eller flera SF med liknande förutsättningar och krav för arbetet med ekologisk hållbarhet.

För att återvända till varför ekologiskt hållbarhetsarbete inte är etablerat på flera av förbundens agendor, anges skälet att det saknas tydligare riktlinjer uppifrån. Representanterna ger förslag på att RF eller regeringen borde leda arbetet. Ytterligare ett skäl som anges är känslan av övermaktighet, i betydelsen att det är ett stort, krävande och svårt arbete som behövs. En fråga som i sammanhanget blir rimlig att ställa är varför det ekologiska hållbarhetsarbetet upplevs som övermaktigt, och upplevelsen av att det saknas ledning? Ett svar, och även en slutsats för rapporten, är att idrotten även har *andra mål* att sträva mot som prioriteras före ekologiska hållbarhetsfrågor. Ett exempel är att utveckla idrotten att bli högre, snabbare och starkare – alltså att prestera. Detta är inte en fråga vi har ställt till representanterna, men vi ser i det empiriska materialet att idrottens verksamhetsidé att "organisera fysisk aktivitet där träning och möjlighet till tävling bidrar till välmående" (Riksidrottsförbundet, 2019b, s. 7) är ständigt närvarande. Det tolkas som att tävlingsfostran och prestations- och tävlingslogiken är stark i idrotten (Engström, 2010; SOU 2008:59). I intervjuerna framkommer att de inte vet vilka krav som kan ställas på ideellt arbetande förbunds- och föreningsmedlemmar, vars engagemang troligen primärt drivs av något annat än miljöengagemang. Det är en viktig

fråga: vilka krav *är* det rimligt att ställa på utövare, tränare och ledare att driva ett ekologiskt hållbarhetsarbete om strukturen för att organisera idrotten ser ut som den gör idag? Idrottens struktur kan vara idrottens främsta hinder mot ett etablerat och framgångsrikt arbete mot ekologisk hållbarhet.

Det ekologiska hållbarhetsarbetet kan ha olika fokus i olika förbund, men den gemensamma och även mest brådskande frågan enligt SF:s representanter är transportfrågan. Landslagsidrottare med entourage reser med flyg och bil över hela världen för att träna, tävla, prestera och utvecklas, men det sker ett resande även på lokal nivå. Idrottens sätt att organisera träning och tävling går på tvärs mot arbetet med att verka för en ekologiskt hållbar utveckling och en mer hållbar värld. Detta sätt att organisera handlar givetvis inte endast om Sveriges organisation, utan om en global nivå - och här nämns ett behov av samarbete med och mellan internationella förbund. Bland SF-representanterna framkommer en frustration kring utmaningen att reducera transporter med nuvarande tränings- och tävlingsstruktur, samtidigt som det verkar väldigt svårt att ändra den tränings- och tävlingsstruktur som är etablerad. Flera representanter funderade kring vad som sker med tränings- och tävlingsverksamheten om man tar bort transporterna? En slutsats för rapporten är därmed att det finns en tydlig motsättning mellan idrottens verksamhet och ekologisk hållbarhet. Frågan om vad idrotten är beredd och villig att göra och förändra lokalt, nationellt och globalt för att bidra till ekologisk hållbarhet är rimlig att ställa.

Avslutningsvis visar rapporten att trots att det finns en god och främst naturvetenskaplig kunskap om miljöfrågan i RF och SF, goda exempel på ekologiskt hållbarhetsarbete, och hållbarhetspolicys för svensk idrott, så är upplevelsen att inget eller för lite händer med arbetet. Det enkla svaret, som emellertid kräver komplexa lösningar, kan vara att idrottens mål och verksamhet går på tvärs med målen för ekologisk hållbarhet. Detta kan vara den viktigaste orsaken till att känsla av sammanhang kring arbetet med ekologisk hållbarhet (att det upplevs som begripligt, hanterbart och meningsfullt) inte är så stark som den skulle kunna bli i de studerade förbunden. Det ska inte tolkas som att arbetet med ekologisk hållbarhet inte upplevs som viktigt, utan att andra värden och strukturer har varit dominerande och viktiga under så lång tid att det är svårt att ställa om.

Kunskap och omvandling hänger nära samman, men för att kunna bedriva ett hållbart förändringsarbete behöver vi veta mer om vilken kunskap som behövs, om vilken kunskap som redan finns och vilken kunskap som saknas i SF. Vi behöver även känna till hur förändringsarbetet sett ut tidigare, hur ser det ut nu, och vad förbunden vill göra i förändringsarbetet framöver? Mer forskning behövs för att svara på dessa frågor. Rapporten visar att startskottet har gått och att det inte är möjligt att avbryta detta idrottens och världens kanske viktigaste lopp där målet är en hållbar värld för kommande generationer.

Tackord

Den här rapporten har initierats i samverkan med representanter från Riksidrottsförbundet inom ramen för arbetet i lärandegruppen, som är en del av forskningstemat Kunskap och omvandling. Vi vill rikta ett stort tack till representanterna från Riksidrottsförbundet och de specialidrottsförbund som medverkar i rapporten. Vi tackar även för läsning och diskussion i slutskedet av Riksidrottsförbundets hållbarhetssamordnare, samt av Peter Fredman, Daniel Svensson och Erik Backman i forskargruppen.

Referenser

Antonovsky, A. (1979). *Health, stress and coping*. San Francisco, CA: Jossey-Bass

Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.

Anselm, J. & Hultman, M. (2014). A green fatwa? Climate change as a threat to the masculinity of industrial modernity. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 9:2, 84–96, DOI: 0.1080/18902138.2014.908627

Braun, V. & Clarke, C. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77–101.

Cif (2018). *Resurser, representation och "riktig" idrott. Om jämställdhet inom idrotten*. Centrum för idrottsforskning 2018:2.

Cif (2019). *Idrotten och (o)jämligheten. I medlemmarnas eller samhällets intresse?* Centrum för idrottsforskning 2019:2.

Engström, L-M. (2010). *Smak för motion: fysisk aktivitet som livsstil och social markör*. Stockholms universitets förlag: Stockholm.

Liu (2021). *Klimatförnekelse domineras av männen*.

<https://liu.se/nyhet/klimatfornekelse-domineras-av-mannen> (2021-09-21).

Madsen, D. (2016). Swot analysis: a management fashion perspective. *International Journal of Business Research*, 16(1), 39–56. doi: 10.18374/ijbr-16-1.3

Madu, C., & Kuei, C. (1993). Introducing strategic quality management. *Long Range Planning*, 26(6), 121–131. doi: 10.1016/0024-6301(93)90214-z

McCullough, P.; Bergsgard, N. A.; Collins, A.; Muhar, A.; & Tyrväinen, L. (2018). *Background paper The Impact of Sport and Outdoor Recreation (Friluftsliv) on the Natural Environment*. MISTRA.

<https://www.mistra.org/wp-content/uploads/2018/06/Sport-and-outdoor-recreation-background-paper-2018-1.pdf>

McCullough, B. & Kellison, T. (2017). *Routledge Handbook of Sport and the Environment*. London, Routledge.

McCullough, B., Pfhal, M. E., & Nguyen, S., N. (2016). The green waves of environmental sustainability. *Sport in Society*, 19(7), 1040–1065.

Riksidrottsförbundet (2011), *Idrottsrörelsens klimatpolicy*,
<https://www.rugby.se/globalassets/svenska-rugbyforbundet/dokument/policies/idrottens-klimatpolicy.pdf?w=900&h=900>

Riksidrottsförbundet (2016), *Riksidrottsförbundets miljö- och klimatpolicy*.
<https://www.sbf.se/globalassets/svenska-bilspportforbundet/filer/styrande-dokument/klimat--och-miljopolicy.pdf>

Riksidrottsförbundet (2019a). *Protokoll över RF-stämman 2019 i Jönköping*.
<https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet-rim/dokument/rf--och-sisu-stammorna-2019/protokoll-rf-stamman-2019.pdf?w=900&h=900>

Riksidrottsförbundet (2019b). *Idrotten vill - idrottsrörelsens idéprogram*.
<https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya-dokumentbanken/rfs-verksamhet/idrotten-vill--idrottsrorelsens-ideprogram.pdf>

Riksidrottsförbundet (2021a). *Strategisk plan för idrottsrörelsen*.
<https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya-dokumentbanken/rfs-verksamhet/strategisk-plan-2022-25.pdf>

Riksidrottsförbundet (2021b). *Verksamhetsinriktning 2022–2023*.
<https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya-dokumentbanken/rfs-verksamhet/verksamhetsinriktning-2022-23.pdf>

Riksidrottsförbundet (2021c). *Protokoll över RF-stämman 2021*.
<https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet-rim/dokument/2021/protokoll-rf-stamman-2021.pdf>

Riksidrottsförbundet (2021d). *Policy för en hållbar svensk idrottsrörelse*.
<https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya-dokumentbanken/policies/policy-for-en-hallbar-svensk-idrottsrorelse.pdf>

Sandell, K. & Sörlin, S. (1994). "Naturen som fostrare: Friluftsliv och ideologi i svenskt 1900-tal. *Historisk Tidskrift*, 114:1, 4–43.

Sandell, K. & Sörlin, S. (2008). *Friluftslivshistoria: från 'hårdande friuftslif' till ekoturism och miljöpedagogik: teman i det svenska friluftslivets historia, 2.* (Omarb. uppl) Stockholm: Carlsson.

SOU 2008:59. *Föreningsfostran och tävlingsfostran: en utvärdering av statens stöd till idrotten.* Fritze: Stockholm.

Tracy, S. J. (2019). *Qualitative research methods: collecting evidence, crafting analysis, communicating impact.* 2nd edition. Wiley: Blackwell.

Van Putten, I. E; Cvitanovic, C.; Fulton E.; Lacey, J. & Kelly, R. (2018). The emergence of social license necessitates reforms in environmental regulation. *Ecology and Society.* 23(3), 1-11. Vetenskapsrådet. (2017). *God Forskningssed.* Stockholm.

Warde, P., Robin, L. & Sörlin, S. (2018). *The environment: a history of the idea.* Baltimore, John Hopkins University Press.

UN (2022). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development.* <https://sdgs.un.org/2030agenda>

UN (u.å.). *Sport and the sustainable development goals. An overview outlining the contribution of sports to the SDGs.*
https://www.un.org/sport/sites/www.un.org.sport/files/ckfiles/files/Sport_for_SDGs_finalversion9.pdf

Bilagor

Bilaga 1. Översikt över de nio SF vars representanter intervjuades i studien

Förbund	Föreningar	Inne-ute	Kontaktpersonens tjänst	Anläggning	År med fokus hållbarhet
Riksidrottsförbundet	18 679		Anställd intressepolitik och media		-
Orientering	556	Ute	Ledamot	Natur	Begreppet hållbarhet introducerades 2017. arbetat med miljö mycket längre
Ridsport	859	Inne-Ute	Anställd Hållbarhets-samordnare	Ridhus, stall, inne, rida ute	1998: Miljöråd skapas
Handboll	422	Inne	Verksamhetskoordinator	Idrottshall	"de senaste åren"
Skol-IF	923	Inne-Ute	Anställd Utbildnings- och utvecklingsfrågor	Idrottshall, ute	-
Skidor	1243	Ute	Anställd Marknads- och kommunikationschef	Snöbelagda spår	Miljöpolicy sedan 2009. Ekologiska hållbarhetsarbetet drog igång på allvar 2017
Segling	328	Ute	Anställd Kappseglingsansvarig	Sjö, hav	2017 mer djupdykning inom ekologisk hållbarhet, men har hållit på med det tidigare.
Golf	409	Ute	Anställd FoU-ansvarig	Golfbana	Över 20 år
Skytte	1059	Ute	Ledamot	Skjutbana	"Inte något nytt"

Bilaga 2. Översikt över 16 SFs hemsidor med fokus på policys som rör ekologisk hållbarhet

<i>Specialidrottsförbund</i>	<i>Hållbarhetsstrategi (policys, värdegrunder, visioner, verksamhetsidéer)</i>	<i>Vilken del får mest utrymme i hållbarhetsstrategin?</i>	<i>Specifik miljöpolicy (respolicy inte inräknat)</i>	<i>Om ja, vad innehåller miljöpolicyen?</i>	<i>Ekologiska hållbarhetstips</i>	<i>Resepolicy (som riktar sig mot att resa ekologiskt hållbart)</i>	<i>URL</i>
Akademiska idrottsförbundet	Ja	Den sociala	Nej	-	Nej	Nej	https://studentidrott.se/
Basketbollförbundet	Ja	Den sociala	Nej	-	Möjligtvis webinarier "Planera ett lyckat basketevent"	Ja, dock bara för ungdomslandslagsledare	https://www.basket.se/

Danssportförbundet	Ja	Den sociala	Nej	-	Resepolicydokument: "reskostnadseffektivt", "undvik onödiga resor".	Ja.	https://www.danssport.se/
Flygsportförbundet	Ja	Den sociala	Ja	Kort generell beskrivning om hur FSF ska bedriva en verksamhet med låg miljöbelastning	Nej, hänvisar dock till RF och deras hållbarhetsarbete	Nej.	https://www.flygsport.se/
Golfförbundet	Ja	Den sociala och ekologiska	Ja	Olika sorters policies; "Miljöbalken allmänt", "Skydd av natur och områden", etc.	Ja, går att ta del av "Goda exempel", dvs. golfklubbar som på något sätt drivit sin verksamhet framåt ekologiskt.	Nej.	https://golf.se/
Gymnastikförbundet	Ja	Den sociala	Nej	-	Resepolicydokument: resor bör bokas så att miljön står i fokus (uppdaterad 2015)	Ja	https://www.gymnastik.se/

Handbollförbundet	Ja	Den sociala	Nej	-	Resepolicy: agera på ett sätt som är hållbart för miljön	Ja.	https://www.svenskhandboll.se/
Fotbollförbundet	Ja	Den sociala och ekologiska	Ja	Buller, källsortering, transporter, etc.	Ja, flertalet	Ja	https://www.svenskfotboll.se/
Karateförbundet	Ja	Den sociala	Ja	Arrangera hållbara evenemang	Ja, marknadsföring stips, välja ekologisk produkter/tjänster	Ja	https://www.svenskate.se/
Orienteringsförbundet	Ja	Den sociala	Ja	Finns flertalet olika dokument riktade mot att agera mer ekologiskt hållbart	Ja, t.ex. "arrangera klimatsmart"	Inte specifikt, men i "Arrangera klimatsmart" finns ett segment som berör klimatsmarta resor.	https://www.svenskoriering.se/
Ridsportförbundet	Ja	Den sociala och ekologiska	Ja	Guider/policys/styr dokument	Ja, flertalet	Ja	https://www.ridsport.se/

Seglarförbundet	Ja	Den sociala	Ja	Finns flertalet olika dokument riktade mot att agera mer ekologiskt hållbart	Ja, ekologiska checklistor finns gällande bl. a. arrangemang och engagemang	Inte specifikt, men i "Hållbara checklistor" finns ett segment som berör Transporter.	https://www.svensksegling.se/
Skidförbundet	Ja	Den sociala och ekologiska	Ja	Bl. a. beskrivs de utmaningar som tillkommer vid resorna rörande skidsport	Ja, bland annat en webbserie med ekologiska tips från det alpina landslaget	Nej.	https://www.skidor.com/
Simidrottsförbundet	Ja	Den sociala	Nej	-	Nej	Nej.	https://www.svensksimidrott.se/
Skolidrottsförbundet	Ja	Den sociala	Nej	-	Nej	Ja.	https://skolidrott.se/
Skyttesportförbundet	Ja	Den sociala	Ja	Åtgärder för att minska sitt ekologiska avtryck	Ja, föreningar erbjuds rådgivning i miljöfrågor av miljökonsulter	Nej.	https://www.skyttesport.se/

Bilaga 3. Intervjuguide 1

Intervjuguide representanter från idrottsförbund gällande hållbarhetsfrågor i relation till miljö

Information om projektet, studien, anonymitet och rättigheter som informanter.

Bakgrundsfrågor: ålder, kön, utbildning, förbund, position inom förbundet, hur länge de har varit engagerade i förbundet

Frågor kopplade till nätverksträffarna

Hur har du fått reda på att nätverket finns? hur ofta är du med? Varför är du med?

Vad är det bästa med nätverket? Vad tycker du kan förbättras?

Vem bestämmer vem som ska vara med?

Frågor kopplade till förbund och ekologi

Har du någon slags position inom ditt förbund som handlar om miljöarbete/hållbarhet?

Hur länge har ditt förbund arbetat med hållbarhetsfrågor? Hur implementerar ni hållbarhetstänk i er verksamhet? Vad fick er att börja? Vilken del av hållbarhetsfrågorna får störst utrymme? Varför?

Vilken är den största utmaningen gällande att bli ett mer miljömässigt hållbart förbund?

Ger ni medlemmar möjligheten att komma till tals gällande förbättringar och synpunkter för att vidareutveckla hållbarhetsarbetet?

Har ni några samarbeten med andra förbund eller intresseorganisationer? Varför? Varför inte?

Får ni input från annat? Om ja, varifrån? Om nej, är det någonting ni saknar?

Vilka styrkor respektive svagheter ser du inom ditt förbund för att lyckas bedriva en hållbar utveckling?

Arbetar ni kontinuerligt för att utveckla arbetet mot att bli mer hållbara? På vilket sätt?

Känner du att det finns möjligheter/resurser till att utveckla arbetet mot att bli ett mer hållbart förbund?

Vilka hot finns det kring miljöarbetet i just ditt förbund?

Hamnar miljötank ofta i skymundan till följd av fokus på annat inom förbundet? T.ex. att ekonomiska mål ska uppnås. Om ja, vad kan man göra för att ändra på detta?

Har ändringar skett till följd av nytänkande kring hållbarhet? I så fall vilka?

Vilka fördelar ser du med att bli mer miljömässigt hållbar?

Kunskapsomvandling och kunskapsfördelning är någonting vi arbetar med i vårt projekt, kan du ge något exempel på lärdomar eller styrkor som finns i ditt förbund som du kan dela med dig av?

Svårt att inte tala om Covid19 idag. Förhoppningsvis ser vi slutet i tunneln. Skulle du säga att Corona har fått ert förbund att bli mer eller mindre hållbart?

Någonting annat du har tänkt på/vill lyfta?

Bilaga 4. Intervjuguide 2

Intervjuguide samordnaren

Information om projektet, studien, anonymitet och rättigheter som informanter.

Bakgrundsfrågor: ålder, kön, utbildning, etc.

Frågor angående nätverksträffarna

Bakgrunden till de här nätverksträffarna är ju det beslut som fattades på Riksidrottsmötet 2019 som då handlade om att utveckla idrottens hållbarhetsarbete – var det redan då givet att det skulle mynna ut i dessa träffar? Vilka andra idéer fanns?

Kan du kort ta mig igenom en nätverksträff – hur ser upplägget ut?

Hur bestämdes de tema ni följer? Tror du att tema har en direkt påverkan på hur många som dyker upp? Har du känt att ni har blivit fler och fler per träff eller det är olika?

Hur delas de närvarande in i grupper? Slump?

Som jag har förstått det så är det tre frågor som är återkommande: organisatoriska, ekonomiska samt hur man aktiverar föreningar i de här frågorna. Hur mycket plats får dessa? För om ni ska följa tema så borde de gissningsvis inte få särskilt mycket plats?

Har formen på nätverksträffarna ändrats under de 4 (?) möten ni haft? – dvs. har du/ni lärt ert på vägen? T.ex. att ni har ändrat ordningsföljd på vissa saker eller något i den stilen.

Vad hoppas du att representanterna får ut av vara med? Vad upplever du att deltagarna är mest nöjda med? Vad är de minst nöjda med?

Har representanterna uttryckt att de saknat någonting vid träffarna? Om ja, vad?

Gissningsvis är olika förbund olika långt komna i sitt hållbarhetsarbete och därmed besitter de olika kompetenser i ämnet – upplever du det som svårt eller lätt vart ribban ska sättas? Hinner ni djupdyka i något ämne eller diskuterar ni mer övergripande?

I tidigare mailkonversation berättade du att det har blivit tydligt hur de olika prioriteringarna ser ut för förbunden, upplever du det som svårt att samla alla dessa olika förbund i samma nätverksträff och diskutera hållbarhet – dvs. är olikheterna för stora? Hade det underlättat eller försvårat att köra uppdelningar mellan förbunden, exempelvis mellan inomhus- och utomhusidrotter?

Om jag har förstått det rätt så kommer det under 2022 finnas möjlighet till fördjupning inom olika fokusområden på miljö—hur kommer det sig att det blev fokus på just miljö och kanske inte social hållbarhet? Kommer dessa träffar se liknande ut som de ni genomför 2021, rent uppläggsmissigt (digital, längd, förbunds nivå)?

Någonting annat du vill tillägga?

Mistra Sport & Outdoors Rapport 2022: I
ISBN: 978-91-89341-62-3